

Handling 2024 nr 142

Redovisning av uppdrag att utreda former och innehåll för den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum AB

Till Göteborgs kommunfullmäktige

Kommunstyrelsens förslag

Kommunstyrelsen tillstyrker yrkande från S, V och MP den 21 augusti 2024 och föreslår att kommunfullmäktige beslutar:

1. Ansvar för att hantera bidrag till Universeum flyttas från grundskolenämnden till Göteborg & Co AB.
2. Medel motsvarande nuvarande bidragsbelopp förs över från grundskolenämndens budgetram till Göteborg & Co via utökat kommunbidrag (uppdragsersättning) till bolaget. Överföring av bidraget hanteras inom ramen för ordinarie budgetprocess.
3. Redovisning av kommunstyrelsens uppdrag 2023-12-13 § 903 till stadsledningskontoret att utreda former och innehåll för den fortsatta samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum antecknas och förklaras fullgjort.

Vid behandling av ärendet i kommunstyrelsen antecknade Jörgen Fogelklou (SD) som yttrande en skrivelse från den 20 augusti 2024.

Göteborg den 28 augusti 2024
Göteborgs kommunstyrelse

Jonas Attenius

Lina Isaksson

Yttrande

2024-08-20

Ärende nr SLK-2024-00043

Yttrande angående Redovisning av uppdrag att utreda former och innehåll för den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum AB

Yttrande

Vad kommer ske med fria inträden för grundskole- och gymnasieelever och kompetensutveckling för pedagoger om ansvaret flyttas från grundskolenämnden till Göteborg & Co?

Göteborgs Stad har sedan Universeum startade haft en rad olika samarbeten med Universeum, framför allt inom utbildningsområdet. Staden har exempelvis tecknat avtal med Universeum om fria inträden för grundskole- och gymnasieelever och kompetensutveckling för pedagoger.

I dagsläget bedriver Universeum pedagogisk verksamhet i samarbete med grundskolor och gymnasieskolor samt kompetensutveckling för lärare och andra projekt som syftar till att utveckla undervisningen i naturvetenskapliga och tekniska ämnen. De medverkar också i lärarutbildningen vid Göteborgs universitet och samarbetar med universitetet och Chalmers om forskning inom pedagogik.

Enligt stiftelseförfordnandet och Universeums ägardirektiv är verksamhetens huvudsakliga ändamål att främja allmänhetens, framför allt barns och ungdomars, intresse för studier och yrkesval inom ett brett vetenskapsfält med tyngdpunkt inom naturvetenskap och teknik.

Bolagsordningen fastslår att bolagets verksamhet ska vara att bedriva vetenskapliga centra (science center) och även bedriva därmed förenlig verksamhet med såväl nationell som internationell verksamhet som avser att stödja utvecklingen av lärande inom naturvetenskap och teknik. Bolaget ska även i samarbete med andra intressenter i samhället bidra till arbetet med att utveckla besöksnäringen.

Yrkande

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Miljöpartiet

2024-08-21

Ärende nr 10

Yrkande angående – Redovisning av uppdrag att utreda former och innehåll för den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen och kommunfullmäktige:

1. Ansvar för att hantera bidrag till Universeum flyttas från grundskolenämnden till Göteborg & Co AB.
2. Medel motsvarande nuvarande bidragsbelopp förs över från grundskolenämndens budgetram till Göteborg & Co via utökat kommunbidrag (uppdragsersättning) till bolaget. Överföring av bidraget hanteras inom ramen för ordinarie budgetprocess.
3. Redovisning av kommunstyrelsens uppdrag 2023-12-13 § 903 till stadsledningskontoret att utreda former och innehåll för den fortsatta samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum antecknas och förklaras fullgjort.

Yrkandet

Sedan 2006 betalar Göteborgs Stad ut ett årligt bidrag till Universeum om drygt sex miljoner kronor. Bidraget är viktigt för Universeums fortlevnad och utveckling. För närvarande ligger ansvaret för att administrera bidraget på grundskolenämnden. Syftet för staden att ge ett stadigvarande bidrag till Universeum är främst att stärka och utveckla besöksnäringen och turistväsende och det är därför lämpligt att ansvaret för bidraget flyttas till Göteborgs & Co AB. I bolagets ansvar för att hantera ett bidrag ingår att återkomma till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige om bolaget bedömer att legala eller andra förutsättningar för att lämna bidrag till Universeum förändras. Medel motsvarande bidragsbeloppet överförs härigenom från grundskolenämnden till bolaget och kommunstyrelsens uppdrag förklaras fullgjort.

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-06-17

Ärendenummer SLK-2024-00043

Handläggare

Sofi Malm, Charlotta Bjerhem, Joacim Englund

Telefon: 031-368 02 11

E-post: joacim.englund@stadshuset.goteborg.se

Redovisning av uppdrag att utreda former och innehåll för den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum AB

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Redovisning av kommunstyrelsens uppdrag 2023-12-13 § 903 till stadsledningskontoret att utreda former och innehåll för den fortsatta samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum AB antecknas och förklaras fullgjort.

Sammanfattning

Kommunstyrelsen gav 2023-12-13 § 903 i uppdrag till stadsledningskontoret att utreda former och innehåll för den fortsatta samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum AB (Universeum). Uppdraget gavs i samband med att en hemställan från grundskolenämnden om att flytta ansvaret för bidrag till Universeum behandlades. Stadsledningskontoret har avgränsat uppdraget till att utreda förutsättningarna för detta bidrag.

Stadens möjligheter att betala ut ett årligt bidrag till Universeum styrs dels av kommunalrättsliga bestämmelser, dels av EU:s statsstödsrättsliga bestämmelser. Stadsledningskontorets bedömning är att det utifrån lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter är möjligt att, ur ett kommunalrättsligt perspektiv, lämna bidrag. När det gäller EU:s statsstödsrättsliga bestämmelser råder dock ett oklart rättsläge varför bedömningen är att det är osäkert om bidraget är att betrakta som otillåtet statsstöd eller inte.

Utifrån de kommunalrättsliga aspekterna är det stadsledningskontorets bedömning att syftet med ett eventuellt fortsatt bidrag bör vara att utveckla och stärka stadens besöksnäring och turistväsende. Har staden för avsikt att fortsatt betala ut bidraget till Universeum är stadsledningskontorets bedömning att kommunstyrelsen och kommunfullmäktige bör besluta att flytta ansvaret från grundskolenämnden till Göteborg & Co AB. I bolagets ansvar för att hantera ett bidrag ingår att återkomma till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige om bolaget bedömer att legala eller andra förutsättningar för att lämna bidrag till Universeum förändras.

Förutom det aktuella bidraget har dialog förts mellan stadsledningskontoret och Universeum kring olika områden för samverkan. Bedömningen i denna del är att samverkan kring specifika områden bäst hanteras i dialog mellan Universeum och berörda nämnder eller bolag, utifrån respektive verksamhets ansvarsområde och behov.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Sedan 2006 betalar Göteborgs Stad ut ett årligt bidrag till Universeum om drygt sex miljoner kronor. För närvarande ligger ansvaret för att administrera bidraget på grundskolenämnden. I detta ärende beskrivs de juridiska förutsättningarna för att fortsätta med denna typ av stadigvarande stöd till Universeum. Stadsledningskontoret bedömer att ett eventuellt beslut om fortsatt bidrag till Universeum bör syfta till att utveckla och stärka stadens besöksnäring och turistväsende. Enligt stadsledningskontorets bedömning bör ansvaret för ett sådant bidrag hanteras av Göteborg & Co.

Vid beslut om en flytt av ansvar behöver medel motsvarande bidragsbeloppet föras över från grundskolenämndens budgetram till Göteborg & Co via ett utökat kommunbidrag (uppdragsersättning) till bolaget. En sådan överföring av bidraget från och med år 2025 bör genomföras inom ramen för ordinarie budgetprocess. Eftersom det handlar om att överföra en budgetpost mellan två verksamheter påverkas inte stadens kostnader totalt sett, så till vida inte bidragsbeloppet justeras.

Bedömning ur ekologisk dimension och social dimension

Stadsledningskontoret har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån dessa dimensioner.

Bilaga

Kommunstyrelsens protokollsutdrag 2023-12-13 § 903

Ärendet

Kommunstyrelsen gav 2023-12-13 § 903 ett uppdrag till stadsledningskontoret att utreda former och innehåll för den fortsatta samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum. Bakgrunden till uppdraget är en hemställan från grundskolenämnden.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsen behandlade 2023-12-13 § 903 en hemställan från grundskolenämnden. Hemställan avsåg att flytta ansvaret för bidrag till Universeum från grundskolenämnden samt att utreda former och innehåll för Göteborgs Stads framtida samverkan med Universeum.

Grundskolenämndens hemställan syftade på det årliga stöd till Universeum om 6,2 mnkr som fördes över från kommunstyrelsens ram till grundskolenämndens ram i samband med budget 2020. Bidraget har sitt ursprung i ett beslut i kommunstyrelsen 2006-12-06 § 520 om att öka stödet till verksamheten vid Universeum. Utbetalningen av detta stöd har sedan dess skett årligen. Syftet med eller formerna för bidraget är inte reglerat närmare och följs inte av någon uttalad motprestation. Bidraget är inte heller riktat till någon särskild del av Universeums verksamhet och kan sammantaget beskrivas som ett generellt verksamhetsstöd.

Under 2022 tog Universeum kontakt med grundskoleförvaltningen för att få detta stöd uppräknat och tydligare reglerat. Under kontakterna har det framkommit att stödet inte har någon tydlig bäring på grundskolenämndens uppdrag. Förvaltningens bedömning är att stödet har en vag koppling till skolans grunduppdrag samt påtalar att grundskolenämnden inte heller har något uppdrag att betala ut mer generella verksamhetsstöd eller bidrag.

I ärendet till kommunstyrelsen avseende nämndens hemställan konstaterade stadsledningskontoret att det bidrag som staden har betalat ut under lång tid inte har utvärderats. Stadsledningskontoret bedömde att det fanns behov av att utreda former och innehåll i den framtida samverkan mellan staden och Universeum samt att tydligare reglera densamma. I frågan om att flytta ansvaret för att fördela bidrag till Universeum menade stadsledningskontoret att en sådan flytt inte borde ske innan samverkansfrågan var utredd.

Uppdragets genomförande

Kommunstyrelsens uppdrag till stadsledningskontoret är brett formulerat. Göteborgs Stad har sedan Universeum startade haft en rad olika samarbeten med Universeum, framför allt inom utbildningsområdet. Staden har exempelvis tecknat avtal med Universeum om fria inträden för grundskole- och gymnasieelever och kompetensutveckling för pedagoger. Som medlem i Göteborgsregionens kommunalförbund har Göteborgs Stad bidragit med medel, såväl till grundfinansieringen av Universeum som vid enstaka tillfällen, då stiftelsens huvudmän beslutat att tillföra ekonomiska medel till verksamheten för särskilda behov.

Stadsledningskontoret har, med bakgrund i grundskolenämndens hemställan, avgränsat uppdraget till det bidrag om cirka sex miljoner kronor som staden betalat ut sedan 2006. Utredningen har fokuserat på vilka juridiska förutsättningar som finns för att staden ska fortsatt ge bidrag i enlighet med tidigare, dels vilken nämnd eller bolag som i sådant fall

ska ha det fortsatta ansvaret för bidraget. Under utredningen har dialog förts mellan stadsledningskontoret och representanter för Universeum.

Om Universeum AB

Universeum AB är ett helägt aktiebolag till stiftelsen Korsvägen. Stiftelsen bildades 1997 av Göteborgsregionens kommunalförbund, Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Västsvenska Industri- och Handelskammaren med syftet att lägga grunden till ett nytt vetenskapscenter. Bakom initiativet stod även Göteborgs universitet. Enligt stiftelseförordnandet och Universeums ägardirektiv är verksamhetens huvudsakliga ändamål att främja allmänhetens, framför allt barns och ungdomars, intresse för studier och yrkesval inom ett brett vetenskapsfält med tyngdpunkt inom naturvetenskap och teknik. I ägardirektivet anges bland annat att Universeum ska verka inom ramen för en socialt ekonomisk och miljömässigt hållbar verksamhet. Samarbete ska sökas med stiftarna för att uppnå en god, effektiv och tillgänglig verksamhet. Bolaget ska i samarbete med andra intressenter i samhället bidra till arbetet med att utveckla besöksnäringen. Eventuell vinst ska återinvesteras i verksamheten. Av bolagsordningen framgår vidare att bolagets verksamhet ska vara att bedriva vetenskapliga centra (science center) och även bedriva därmed förenlig verksamhet med såväl nationell som internationell verksamhet som avser att stödja utvecklingen av lärande inom naturvetenskap och teknik.

Universeums publika verksamhet består av museiverksamhet i form av bland annat utställningar med fokus på levande miljöer och interaktiva och upplevelsebaserade inslag. Utöver det bedriver Universeum dels pedagogisk verksamhet i samarbete med grundskolor och gymnasieskolor, dels kompetensutveckling för lärare och andra projekt som syftar till att utveckla undervisningen i naturvetenskapliga och tekniska ämnen. Universeum medverkar också i lärarutbildningen vid Göteborgs universitet och samarbetar med universitetet och Chalmers om forskning inom pedagogik. I verksamheten ingår också en butik och en restaurang som bedrivs av en extern aktör.

Universeums intäkter utgörs i huvudsak av intäkter från affärsverksamheten, så som entréavgifter, partnersamarbeten, butiks försäljning samt intäkter från bland annat arrangemang, utbildningar och hyra. Verksamheten erhåller också annan finansiering, däribland stiftelsemedel samt vissa offentliga medel, inklusive det nu aktuella bidraget från Göteborgs Stad och de medel Universeum söker årligen från Västra Götalandsregionen och Skolverket utifrån särskilda ändamål. År 2023 uppgick intäkterna totalt till cirka 165 miljoner kronor.

Sedan anläggningen öppnade har Universeum haft över tio miljoner besökare. Antalet besök uppgick 2023 till knappt 550 000. Av den besöksstatistik från Universeum som stadsledningskontoret fått del av framgår att cirka 70 procent av besökarna kommer från Sverige. Resterande del av besöken härrör huvudsakligen från Norge, Danmark, Tyskland och Storbritannien. Av de svenska besökarna står göteborgarna för cirka 34 procent, och cirka 66 procent av besökarna är tillresta besökare från andra delar av Sverige.

Stadsledningskontorets utredning

Den lagstiftning som bedöms som relevant för stadens möjligheter att betala ut verksamhetsbidrag till Universeum är framför allt kommunallagen (2017:725), lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter samt EU:s statsstödsregler.

Vidare behöver bland annat lagen (2016:1145) om offentlig upphandling beaktas vid samverkan mellan staden och Universeum, liksom stadens riktlinje för sponsring. Nedan följer en beskrivning av relevanta bestämmelser.

Kommunalrättsliga principer

I 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) (KL) beskrivs vad kommuner får göra och den legala gränsen för den kommunala verksamheten. Enligt paragrafen får kommuner och regioner själva ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar. Avgörande för bedömningen är om det kan anses vara ett allmänt, samhälleligt och till det egna området knutet intresse att kommunen vidtar en åtgärd. Denna fråga får bedömas med utgångspunkt i om det är lämpligt, ändamålsenligt och skäligt att kommunen befattar sig med angelägenheten. Kommunens engagemang bör stå i proportion till det egna intresset. I kravet på allmänt intresse ligger ett principiellt förbud att ge individuellt stöd åt enskilda om det inte finns någon särskild laglig grund för kommunen att göra det.

Av 2 kap. 8 § KL framgår vidare att kommuner får genomföra åtgärder för att allmänt främja näringslivet i kommunen. Individuellt inriktat stöd till enskilda näringsidkare får lämnas endast om det finns synnerliga skäl för det. Exempel på vad som kan godtas som synnerliga skäl är om en viss verksamhet, trots att den normalt faller utanför den kommunala kompetensen, har en anknytning till redan befintlig och erkänd kommunal verksamhet (anknytningskompetens). Även vid bortfall av service kan det finnas ett rättsligt utrymme för kommunala åtgärder som annars skulle betraktas som otillåtna. Likaså för att skydda kommunen från direkta förmögenhetsförluster på grund av tidigare ekonomiska engagemang.

De ovan beskrivna reglerna om otillåtet stöd till enskild i kommunallagen är inte aktuella i de fall en åtgärd är en fråga om särskild kompetens enligt lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter (BefL). I den aktuella frågan är det 4 kap. 1 § BefL som bedöms som relevant. I paragrafen anges att kommuner får vidta åtgärder för uppförande och drift av turistanläggningar i den utsträckning det behövs för att främja turistväsendet i kommunen. Vad som avses med turistanläggning är inte närmare definierat i lagtexten, men av förarbetena till lagen framgår att det är ett tänjbart och dynamiskt begrepp. När det gäller vilka behoven är för att främja turistväsendet uttalas i propositionen att utrymmet för överprövning av kommunens bedömning av vilka behov som föreligger bör vara tämligen begränsat. För att befogenhet ska anses föreligga torde det vara tillräckligt att åtgärden objektivt ter sig ägnad att främja turistväsendet i kommunen.

EU:s statsstödsregler

Med statsstöd avses en situation när det offentliga stödjer en ekonomisk verksamhet med offentliga medel och det resulterar i att mottagaren får en fördel gentemot andra aktörer på marknaden. Det gäller till exempel om endast ett visst företag, vissa branscher eller sektorer får stöd. Åtgärden måste också ha en potentiell påverkan på konkurrensen och på handeln mellan EU:s medlemsstater. Ett kommunalt stöd som är kompetensenligt enligt kommunalrättsliga regler kan ändå vara i strid med EU:s regler om statligt stöd. En prövning av en kommunal åtgärd behöver således också göras utifrån statsstödsreglerna.

EU:s regler om statligt stöd (dit också kommunala stöd räknas) bygger på ett system med förhandsanmälan. Statligt stöd får inte genomföras om inte EU-kommissionen godkänt det, eller stödet utformats enligt vissa undantagsregler. Ett otillåtet statsstöd ska

stödgivaren återkräva med ränta av den som tagit emot stödet.

Skyldigheten att återbetala olagligt statsstöd preskriberas efter tio år. Ett olagligt stöd blir alltså ett lagligt stöd, så kallat befintligt stöd, tio år efter att stödmottagaren fick rätt till stödet.

Reglerna om statsstöd återfinns i artikel 107.1 i EUF-fördraget. Reglerna har utvecklats genom EU-domstolens rättspraxis. Alla rättsliga kriterier i artikeln ska vara uppfyllda för att ett stöd ska vara ett statsstöd. En kortfattad redogörelse av kriterierna följer nedan:

- **Offentliga medel** - Åtgärden ska kunna kopplas till det offentliga och finansieras med offentliga medel från stat, region, kommun eller offentliga bolag.
- **Selektivitetskriteriet** - Åtgärden ska vara riktad till vissa verksamheter eller viss produktion.
- **Företagskriteriet** - Verksamheter som åtgärden riktar sig till ska bedriva ekonomisk verksamhet (företag).
- **Gynnandekriteriet** - Åtgärden ska ge mottagaren en fördel, så att stödmottagarens ställning förstärks på marknaden jämfört med dess konkurrenter. En fördel förutsätter att åtgärden förbättrar stödmottagarens ekonomiska situation jämfört med den ekonomiska situationen utan stödåtgärden.
- **Konkurrens- och samhandelskriteriet** - Åtgärden ska snedvrider eller hota att snedvrider konkurrensen och påverka handeln mellan EU:s medlemsstater. En åtgärd anses snedvrider, eller hota att snedvrider konkurrensen, om det finns en risk att stödåtgärden förbättrar stödmottagarens konkurrensposition jämfört med andra företag som det konkurrerar med. Snedvridningen av konkurrensen måste inte vara betydande eller väsentlig, men sannolikheten för en snedvridning av konkurrensen ska vara verklig. Handeln mellan EU:s medlemsstater påverkas av stödet om ett statsstöd förstärker ett företags ställning i förhållande till andra konkurrerande företag i handeln inom EU. Åtgärden ska gälla stöd till sådan verksamhet som kan få gränsöverskridande effekter. Exempelvis är finansiering av en rent lokal tjänst inte nödvändigtvis statsstöd. Statsstöd kan påverka handeln mellan medlemsstaterna även om mottagaren inte direkt bedriver handel över gränserna. Påverkan på handeln mellan medlemsstaterna får dock inte vara enbart hypotetisk eller förmodad utan måste vara grundad på förutsebara effekter av åtgärden.

Det finns bestämmelser som medför att vissa stöd inte utgör statsstöd. Det gäller dels stöd till ett företag som sammanlagt inte överstiger 300 000 euro (drygt 3,4 miljoner kronor i aktuell växelkurs) under en period av tre år och som även uppfyller övriga villkor i den allmänna förordningen om de minimis-stöd (kommissionens förordning 2023/2831). Det anses vara av så liten betydelse, att konkurrens- och samhandelskriteriet som beskrivits ovan inte är uppfyllt. Det gäller dels också undantag enligt kommissionens förordning 2023/2832 för de minimis-stöd i form av ersättning till företag som utför tjänster av allmänt ekonomiskt intresse (SGEI de minimis). Exempel på tjänster av allmänt ekonomiskt intresse är postservice och telenätstjänster eller apotekstjänster i glesbygd som inte skulle finnas utan stöd. Enligt utredningen En kommunallag för framtiden (SOU 2015:24) finns det stora likheter mellan det statsstödsrättsliga begreppet ”tjänster av allmänt intresse” och vad som kan vara allmännyttiga tjänster i kommunallagens mening. Folkbildning och kultur är områden som faller inom en kommuns allmänna kompetens och där det går att argumentera för att de tjänster som tillhandahålls är allmännyttiga. Även helhetslösningar för till exempel kultur och besöksnäring kan i vissa fall godtas.

Denna typ av stöd (SGEI de minimis) till ett företag som sammanlagt uppgår till högst 750 000 euro (cirka 8,6 miljoner kronor) under en treårsperiod och som även uppfyller övriga villkor i SGEI de minimis-förordningen är av så liten betydelse, att konkurrens- och samhandelskriteriet inte uppfylls. Sådant stöd är alltså inte heller statsstöd.

Samverkansavtal

Universeum har framfört önskemål om att formalisera ett samverkansavtal med Göteborgs Stad. Bolaget har i dialog med stadsledningskontoret gett exempel på möjliga prestationer från Universeum, så som utbildningsinsatser kopplat till FN:s globala mål, konferenslokaler och arena för medborgardialog inom olika områden, exempelvis stadsutveckling.

Vid denna typ av samverkan behöver det beaktas att när nämnder och styrelser anskaffar varor och tjänster från en privat aktör mot ersättning är utgångspunkten att upphandlingslagstiftningen ska tillämpas. Beroende på innehåll och villkor i ett samverkansavtal, exempelvis vad gäller motprestation, kan upphandlingsplikten bli aktuell och sätter gränser för vilken typ av avtal som går att träffa utan att genomföra offentlig upphandling.

Sponsring

Kommunen kan ge stöd till verksamheter via sponsring. Begreppet är inte tydligt definierat i ett kommunalrättsligt perspektiv. Kommunallagen, upphandlingslagstiftning och EU:s statsstödsregler sätter ramarna utifrån bland annat vad som beskrivits ovan. Gränsen mellan exempelvis sponsring, gåva och upphandlingspliktigt köp är inte helt enkel att avgöra. Kommunfullmäktige har antagit en riktlinje för att tydliggöra vad som gäller för stadens nämnder, bolag och stiftelser vid sponsring.

I riktlinjen definieras sponsring som ett frivilligt affärsmässigt avtal till ömsesidig nytta mellan två eller flera parter, där ena parten (sponsorn) förbinder sig att lämna ersättning i form av kontanta medel, varor och/eller tjänster och där den andra parten (sponsormottagaren) som motprestation tillhandahåller exponering av företagsnamn, varumärke eller tjänster, till nytta för sponsorn i dennes verksamhet. Vid sponsring måste kommunallagens bestämmelse om förbud mot stöd till enskild särskilt beaktas. Stadens sponsring inte får ha som huvudsakligt syfte att ekonomiskt stödja visst företag eller organisation. Reglerna om offentlig upphandling kan också bli aktuella.

Enligt riktlinjen kan staden besluta om sponsring av publika och publikdragande evenemang inom idrotts- och kulturlivet. Syftet ska vara att exponera och sprida kunskap om stadens verksamheter och stärka stadens varumärke. Sponsringsavtal bör enligt riktlinjen inte träffas för en längre tid än två år.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadens möjligheter att ge finansiellt stöd till Universeum i enlighet med nuvarande ordning styrs framför allt av kommunalrättsliga bestämmelser och av EU:s statsstödsrättsliga bestämmelser.

Stadsledningskontorets samlade bedömning är att stödet ur en kommunalrättslig mening med största sannolikhet är möjligt att betala ut, medan det är ett mer osäkert rättsläge avseende om stödet följer de statsstödsrättsliga bestämmelserna.

Stadsledningskontoret bedömer att det finns möjlighet att ge finansiellt stöd till Universeum utifrån bestämmelserna i lagen (2009:47) om vissa kommunala befogenheter (BefL), om stödet har som syfte att främja turistväsendet i kommunen. Att vidta åtgärder för drift av turismanläggningar i den mån det behövs för att främja turistväsendet är enligt BefL förenligt med den kommunala kompetensen, och reglerna om otillåtet stöd till enskild i kommunallagen aktualiseras inte när det är fråga om särskild kompetens enligt denna lag. Universeum har ett uppdrag enligt ägardirektivet att bidra till arbetet med att utveckla besöksnäringen och en stor andel av verksamhetens besökare är tillresande från andra orter än Göteborg. Det går därmed att argumentera för att Universeum är en sådan turismanläggning som avses i lagen. Det saknas dock rättspraxis för den aktuella situationen, och det är svårt att med säkerhet bedöma vad en domstolsprövning skulle komma till för slutsats i aktuell situation.

Utifrån statsstödsperspektivet behöver samtliga kriterier i artikel 107.1 i EUF-fördraget ska vara uppfyllda för att ett bidrag till Universeum ska klassas som statsstöd. Stadsledningskontoret bedömer att offentliga medelkriteriet, selektivitetskriteriet, företagskriteriet och gynnandekriteriet sannolikt är uppfyllda. Det är dock svårt att bedöma om verksamhetsstödet till Universeum uppfyller konkurrens- och samhandelskriteriet eller inte. Finansiering av en rent lokal tjänst behöver inte utgöra statsstöd, eftersom det krävs att stödet ska få gränsöverskridande effekter. Tecken på att ett stöd inte påverkar handeln mellan EU:s medlemsstater kan vara att den verksamhet som får stöd inte har kunder från andra medlemsstater eller att stödet har en marginell effekt på investeringarna mellan medlemsstaterna. Av Universeums besökare utgör visserligen andelen utländska besökare cirka 30 procent, varav merparten kommer från medlemsländer i EU eller EES-länder, men det skulle ändå kunna vara fråga om en sådan lokal tjänst som inte påverkar konkurrensen och handeln mellan medlemsstaterna. Då krävs dock att stödet endast får ha en marginell effekt på investeringarna mellan medlemsstaterna, vilket är svårt att bedöma i den aktuella situationen och ytterst får avgöras vid en prövning.

Ur ett statsstödsperspektiv är också av vikt att beakta om de tjänster som Universeum tillhandahåller kan anses vara av allmänt ekonomiskt intresse och kan omfattas av det undantag som finns för SGEI de minimis. I sådant fall skulle det vara möjligt att utbetala ett stöd om cirka 8,6 mkr (i aktuell valutakurs) till Universeum under en treårsperiod utan att det blir fråga om otillåtet statsstöd. Enligt stadsledningskontorets bedömning är det möjligt att argumentera för att de tjänster som Universeum tillhandahåller är av sådan karaktär. Sammantaget saknas dock praxis för den aktuella situationen och det är osäkert vad en prövning hos EU-kommissionen av ett verksamhetsbidrag till Universeum ytterst skulle landa i.

Möjlig ansvarig verksamhet för fortsatt hantering av bidrag

Stadsledningskontoret delar grundskolenämndens inställning att nuvarande bidrag till Universeum inte har någon koppling till nämndens verksamhet eller uppdrag. Om bidraget ska lämnas fortsättningsvis bör det hanteras av annan nämnd eller bolag. Stadsledningskontoret bedömer också att om staden fortsatt önskar stödja Universeum behöver syftet med bidraget tydliggöras. Utifrån de förutsättningar som identifierats inom ramen för detta ärende bör ett fortsatt bidrag syfta till att utveckla och främja turistväsendet och stadens besöksnäring.

Enligt stadsledningskontoret bör ansvaret för ett bidrag med detta syfte i fortsättningen hanteras av Göteborg & Co, eftersom syftet bedöms ligga i linje med bolagets uppdrag och kommunala ändamål. Det kommunala ändamålet med bolaget är bland annat att medverka till att stärka och utveckla besöksnäringen inom Göteborg och Göteborgsregionen, samt bidra till besöksnäringens utveckling inom Västra Götalandsregionen. Bolaget ska, på en övergripande nivå, leda och samordna arbetet inom koncernen och samtidigt driva egna tilldelade uppdrag inom turism, möten, evenemang och kultur. Göteborg & Co ansvarar också för att samordna, leda och driva arbetet utifrån Göteborgs Stads program för destinationsutveckling 2023-2030. I programmet betonas att utvecklingen av staden som destination behöver ske i samverkan mellan olika aktörer. En överföring av ansvar för bidrag från grundskolenämnden till Göteborg & Co i syfte att utveckla turismväsendet och besöksnäringen bedöms ge stärkta förutsättningar för samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum. Inom ramen för att hantera bidraget bör bolaget utforma samverkan utifrån bidragets syfte.

Vid ett beslut utifrån stadsledningskontorets bedömning enligt ovan behöver kommunfullmäktige ge Göteborg & Co i uppdrag att från och med 2025 ansvara för hantering av det aktuella bidraget. I ansvaret ingår att återkomma till kommunfullmäktige om bolaget bedömer att legala eller andra förutsättningar för att lämna bidrag till Universeum förändras. Vid en flytt av ansvar behöver medel motsvarande bidragsbeloppet föras över från grundskolenämndens budgetram till Göteborg & Co via utökat kommunbidrag (uppdragsersättning). En sådan överföring av bidraget från och med år 2025 bör hanteras inom ramen för ordinarie budgetprocess.

Av kommunstyrelsens beslut 2023-12-13 § 903 framgår att ansvaret för att hantera bidraget ligger kvar hos grundskolenämnden till dess att beslut fattats om den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum. Utan annat beslut kommer således grundskolenämndens ansvar kvarstå. En sådan hantering bedömer stadsledningskontoret inte vara lämplig utifrån de förutsättningar som identifierats inom ramen för detta ärende.

Övrig samverkan

Universeum har framfört önskemål om att formalisera ett samverkansavtal med Göteborgs Stad. I dialog med stadsledningskontoret har bolaget gett exempel på möjliga områden att samverka kring, så som möjligheten för Universeum att utgöra arena för medborgardialog inom stadsutvecklingsområdet eller för stadens demokratidag. Stadsledningskontoret bedömer att samverkan i denna typ av frågor bör hanteras i dialog mellan Universeum och berörda nämnder eller bolag, utifrån respektive verksamhets ansvarsområde och behov, på ett liknande sätt som grundskolenämnden har egna avtal med Universeum.

Vid sådan samverkan behöver upphandlingslagstiftningen och befintliga ramavtal beaktas. Det finns vidare en möjlighet för Universeum att söka tidsbegränsad sponsring från relevanta nämnder och bolag vid avgränsade evenemang, så till vida de är i linje med stadens riktlinjer på området. Inom ramen för detta uppdrag har det inte funnits något konkret evenemang att ta ställning till.

Jonas Kinnander

Eva Hessman

Direktör Ärende och utredning

Stadsdirektör

Protokollsutdrag

Sammanträdesdatum: 2023-12-13

§ 903 Ärendenummer SLK-2023-00865

Hemställen från grundskolenämnden om att flytta ansvaret för bidrag till Universeum från grundskolenämnden

Beslut

Enligt stadsledningskontorets förslag:

1. Stadsledningskontoret får i uppdrag att utreda former och innehåll för den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum.
2. Ansvaret för bidrag till Universeum ligger kvar hos grundskolenämnden fram till beslut fattats om den framtida samverkan mellan Göteborgs Stad och Universeum.

Handling

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande den 17 november 2023.

Protokollsutdrag skickas till

Stadsledningskontoret

Grundskolenämnden